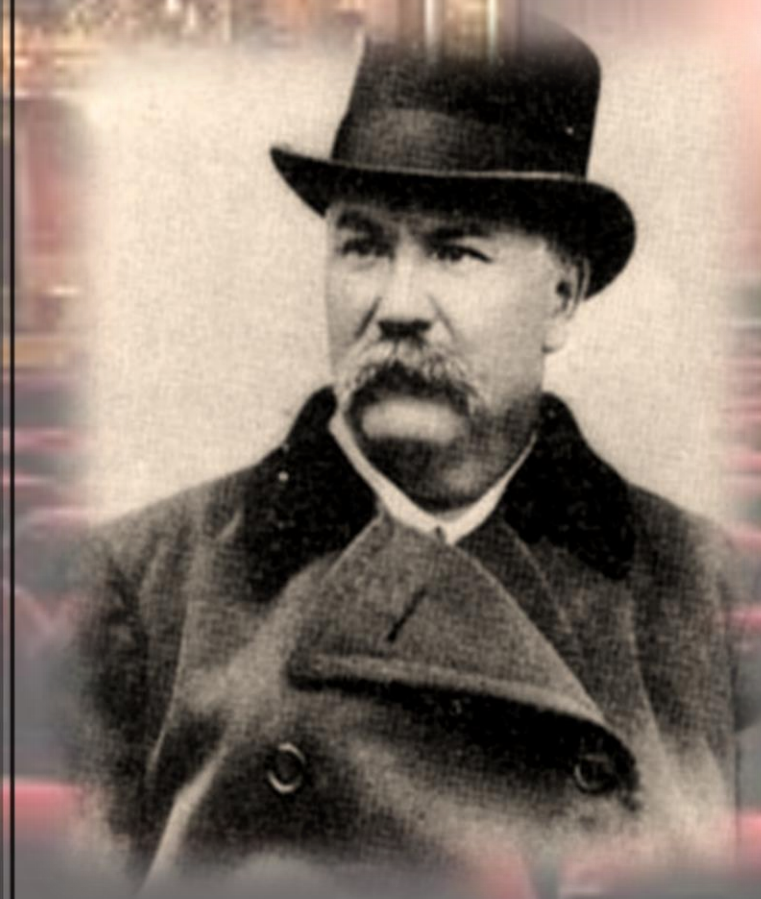
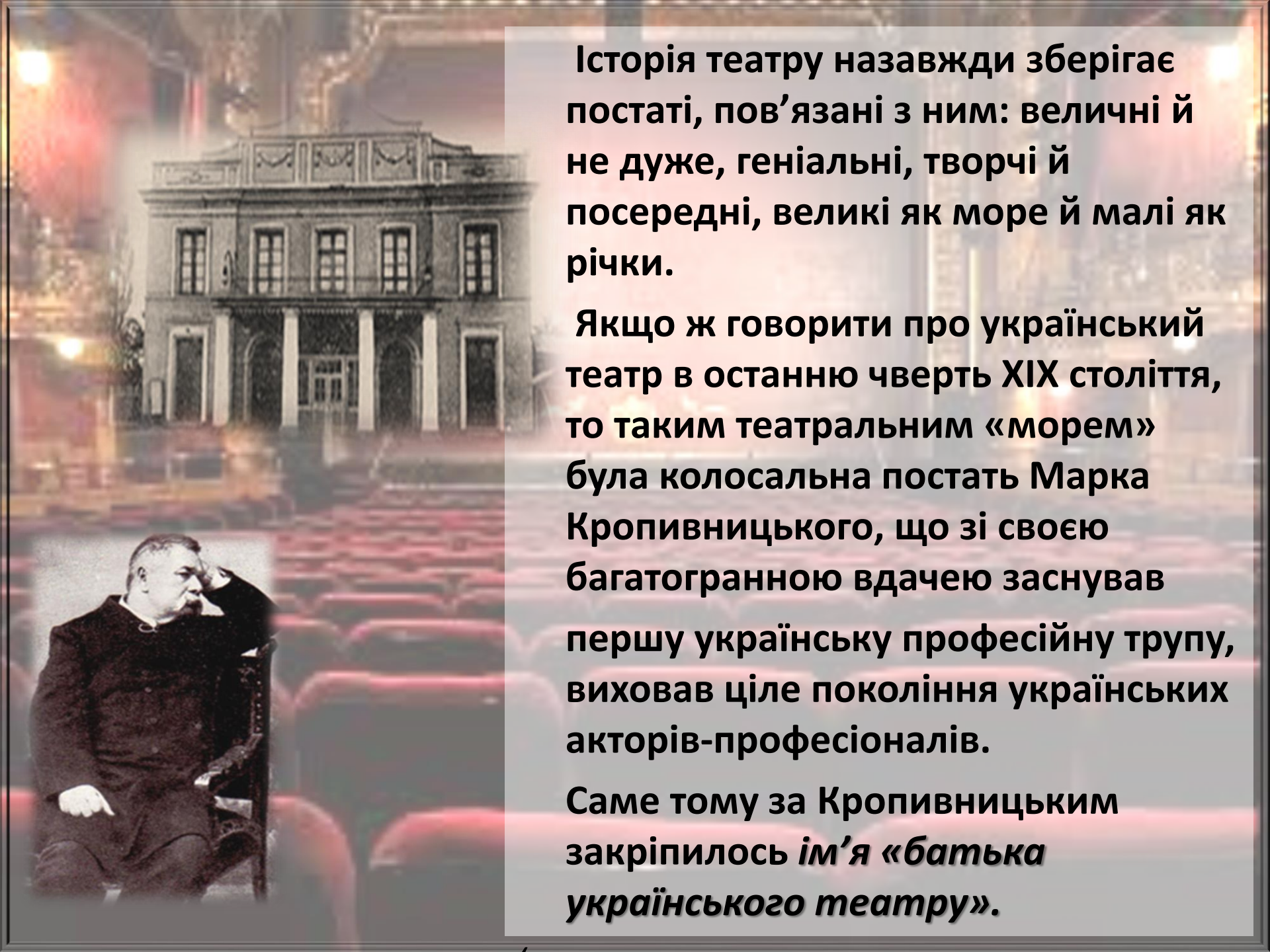

Титан українського театру

*Я тільки раз його на
сцені бачив –
Титана, що зламали
вже літа,
Та молодим в очах він
вираста,
Бо я таким в душі його
відзначив*

*М.Рильський
«Пам'яті Марка Кропивницького»*

Історія театру назавжди зберігає постаті, пов'язані з ним: величні й не дуже, геніальні, творчі й посередні, великі як море й малі як річки.

Якщо ж говорити про український театр в останню чверть ХІХ століття, то таким театральним «морем» була колосальна постать Марка Кропивницького, що зі своєю багатогранною вдачею заснував першу українську професійну трупу, виховав ціле покоління українських акторів-професіоналів.

Саме тому за Кропивницьким закріпилось *ім'я «батька українського театру»*.

Марко Лукич Кропивницький

— видатний драматург, актор і режисер.

З його ім'ям пов'язане створення українського професійного театру.

У своїй творчості митець послідовно обстоював принципи життєвої правди та критичного відтворення дійсності. Йдучи за Котляревським і Шевченком, неухильно захищав і розвивав драматургію.

Марко Кропивницький народився в селі Бежбайрак (тепер Кропивницьке Кіровоградської обл.) Батько - *Лука Іванович*, походив зі шляхетного роду. Мав дуже крутий норов, а також був силачем – виходив один проти трьох. Навіть з роками Кропивницький-старший спокійнішим не став. Але крім цього Лука Іванович був – «чоловік труда мозольного». Досяг достатку й становища в суспільстві самотужки. Мав посаду управителя панських маєтків.

Дитячі роки Марко провів в одному з прекрасних маєтків князя Олексія Кантакузена.

Марко ріс звичайним хлопчиком, хоча змалку вже писав пісні й тексти. Любов до мистецтва Марку прививала мати - Капіталіна Іванівна, донька гусара й поміщиці. Вона вчила сина музики, декламуванню, розучувала різні вокальні партії. Освіту хлопчина здобував у Бобринецькій повітовій школі (1853 – 1856 рр) та у приватній школі М. Рудковського).

*Вистава за твором
«Дай серцю волю,
заведе в неволю»*

Після невдалої спроби продовжити навчання в київській гімназії юнак повертається до Бобринця і йде на службу до повітового суду. Але думки про освіту не покидають юнака. Тому в 1862 році майбутній митець стає вільним слухачем лекцій юридичного факультету Київського університету Св. Володимира й з головою поринає в богемне життя міста - відвідує картинні галереї, театри. Так одного разу після одного з спектаклів Кропивницький під впливом почуттів написав твір «Дай серцю волю, заведе в неволю». П'єса була сприйнята критиками неоднозначно.

На казенній службі Марку не таланило. Були часи коли він зовсім втрачав заробіток через захоплення мистецтвом та участь у виставах. Тому у 1871 році Кропивницький переходить у професійні актори, погодившись працювати у трупі графів Моркових в Одесі.

Першою його роллю, як актора-професіонала була роль Стецька в комедії Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». Місцева преса і публіка високо оцінили талант молодого актора.

Крім акторського таланту Марко пробує себе як драматург. Одна за одною з'являються п'єси – «За сиротою і Бог з калитою», «Невольник».

Десять років Кропивницький пропрацював у різних трупах. Набув чималого досвіду, розібрався у законах театрального залаштункового життя.

В той момент у нього сформувалося чітке розуміння театру у своєму житті.

У 1876 році вийшов царський указ яким заборонялись «різні сценічні вистави і читання на малоросійському наріччі». Даний указ змусив митця працювати в російських трупах.

Українською мовою спектаклі знову були дозволені тільки у 1881 році.

Марко Кропивницький разом з антрепренером Григорієм Ашкаренком заснував у Кременчуці першу українську професійну трупу, що швидко здобула популярність в Україні та за її межами й увійшла в історію вітчизняної культури під назвою «театр корифеїв».

Перша трупа М. Л. Кропивницького. 1882 рік, м. Єлисаветград

М. Кропивницький, М. Лисенко, М. Садорський
серед учасників Київського аматорського
театру Лисенка. Фото 1888 р. Київ.

У 1882 році режисер сформував оригінальний український репертуар. Його, як актора, помітили поціновувачі сценічного мистецтва з царського двору й неодноразово запрошували до імператорського театру. Але полишати рідні краї митець не хотів, а натомість відстоював права українців на свою мову і культуру.

Так, Марко Лукич був справжнім патріотом-борцем. Кожен його подих, кожне сказане слово було сповнене любові до рідної Вітчизни:

«В Україні моїй милі і далі немає ні школи народної, ні журналів, і далі українську мову висміюють, не визнають, намагаються знищити... Пора зрівняти українське слово в усіх правах з російським. Бо тільки рідна мова не обмежена цензурою, дає можливість застосовувати пригноблені сили з користю і успіхом на благо рідної Вітчизни».

Очевидці розповідали про курйозний випадок... Одного разу режисер зайшов до циркульні і голосно проговорив: «Поголити!». Циркульник проігнорував його. На, що митець сказав:

«Через те ж я і балакаю з вами по-українськи, бо знаю, що ви українець, і знаєте мову, і що колись самі балакали зо мною по-своєму. Може, це тоді було в моді? Ви перемінились, а я не хочу хамелеонничать!»

М. Кривавий за допомогою літератури, мистецтва і суспільної діяльності вів боротьбу за духовне визволення України.

Він намагався пробудити в населенні національну свідомість, закликав всіляко зберігати особливості українського народу, відстоювати його права на власну культуру.

Вустами героїв своїх драматургічних творів митець озвучував протест проти соціальної несправедливості. Твори через короткий час після видання потрапляли під заборону цензорів, йому постійно погрожували арештом.

Трагічній долі Великому драматургу допомагали уникати тільки слава і народна любов.

Відданість улюбленому мистецтву, різностороння обдарованість породжували величезний ентузіазм, який давав змогу Кропивницькому долати всі труднощі акторського життя. Але, що далі, то більше митець наполегливо працює, як драматург.

Марко Кропивницький написав 40 п'єс - серед них широко відомі:

«Дай серцю волю, заведе в неволю», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Глитай, або ж Павук», «По ревізії», «Олеся», «Дві сім'ї». В них показав класове розшарування пореформеного села та деспотизм і самодурство багатіїв.

Режисер створив реалістичну школу сценічного мистецтва, основою якої були вимоги до театру видатного діяча сцени М. Щепкіна.

Під керівництвом М. Кропивницького розпочали свою діяльність славетні актори - М. Садовський, М. Заньковецька, П. Саксаганський та багато інших видатних постатей української сцени.

Назавжди увійшли в історію театру неперевершені, у виконанні Марка Лукича образи:

Бичка «Глитай, або ж Павук», Виборного «Наталка Полтавка», Тараса Бульби «Тарас Бульба» за однойменним твором Гоголя та багато інших.

Актор Кропивницький створив на сцені понад 500 різноманітних образів.

За довгий час роботи в різних театрах він виконував ролі в постановках творів українських, російських і західноєвропейських письменників.

У будь-якому випадку кожна роль була шедевром сценічного перевтілення. Великий актор умів дуже чітко створювати образи і правдиві характери, зачаровуючи при цьому глядачів своїм виконанням.

Робота Кропивницького на сцені високо оцінювалася критиками. Ще за життя актора називали «українським Мольєром» та «українським Шекспіром».

Марка Лукича можна назвати ще й прикладом громадянського подвигу звичайної людини. Нерідкими були випадки, коли він відмовлявся від власного гонорару, щоб надати допомогу численним аматорським театральним трупам, в спектаклях яких брав участь.

Крім того, драматург з радістю приймав у себе вдома колег по сценічному цеху і представників інших творчих професій. При можливості і бідні селяни отримували посильну підтримку від режисера. Побутова допомога разом з просвітою позитивно впливали на якість життя селян.

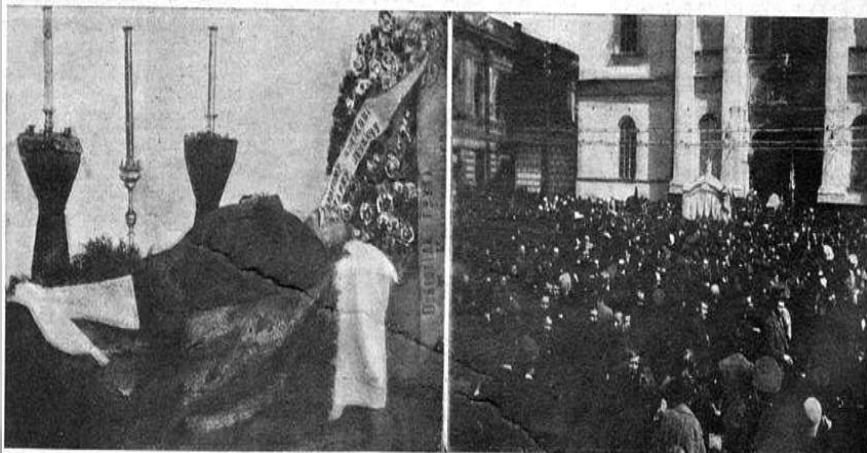

Марко Кропивницький досить часто виїжджав брати участь у спектаклях, продовжував писати п'єси, намагаючись порушувати найзлободенніші, найгостріші теми тогочасного життя навіть в останні роки життя, коли був змушений через різке погіршення стану здоров'я оселитись на хуторі Затишок. У одному з останніх листів він мріє про ті часи, коли правда здолає кривду і можна буде *«хоч разочок дихнуть вільним повітрям»*.

Великий драматург клопочеться про організацію школи для селян та їхніх дітей, створює дві дитячі п'єси та працює над їх постановкою в себе на хуторі.

Усе життя Кропивницький боровся проти тенденції трактувати його мову як «южноруський діалект», а український народ — як «плем'я».

Къ кончинѣ М. Л. Кропивницкаго, 9-го апрѣля.

Тѣло Марка Лукича Кропивницкаго на ст. Подгорной.
Со снимка М. И. Клещаря.

Въносъ тѣла изъ собора въ Харьковѣ.
Со снимка С. А. Жолниренко.

Въ ночь съ 8-го на 9-е апрѣля въ побѣдѣ авантюристическій артистъ и драматургъ теченіе 39 лѣтъ неустанно работавшій для ма-
у станціи Подгорной внезапно скончался Маркъ Лукичъ Кропивницкій. Покойный въ хороссійской сцени.

Настав 1910 рік, актор на запрошення трупи Т. Колісниченка був з гастроллями в Одесі. Приймала публіка Марка Лукича якомсь особливо сердечно і зворушливо, а в нескінченних оваціях та викликах відчувалося не лише захоплення талановитим актором-художником, але й шаноблива повага до одного з великих діячів України.

Під час цих гастролей Кропивницький важко захворів і, повертаючись до себе на хутір, 21 квітня 1910 року раптово помер у потязі від крововиливу в мозок. Поховано Великого метра сцени у Харкові. Листи й телеграми зі співчуттям на адресу українського театру і сім'ї драматурга надійшли з усіх кінців України та Росії. Майже всі українські газети і журнали надрукували некрологи та статті, присвячені пам'яті визначного українського митця.

Величну силу таланту Марка Кропивницького визнавали не лише українці, а й представники країни, яка навіть у ті далекі часи хотіла підібгати під себе українську культуру.

Так, Костянтин Станіславський говорив:

«Такі українські актори, як Кропивницький, Саксаганський, Заньковецька, Садовський — блискуча плеяда майстрів української сцени, імена яких увійшли золотими літерами на скрижалі історії світового мистецтва».

**Постать видатного діяча
займає особливе місце в історії
українського театрального
мистецтва. На вшанування
пам'яті про
Марка Лукича Кропивницького
вдячні земляки вирішили місто
Кіровоград перейменувати на
Кропивницький.**

**У 2016 році Верховна Рада
України ухвалила відповідну
Постанову і місто одержало
нову назву.**

**Ім'я Марка Кропивницького
носять вулиці багатьох міст
України і наша Вінниця не є
виключенням.**

Марко Кропивницький усе своє життя присвятив саме служінню рідному народові.

Він прагнув, щоб мистецтво драматурга, актора і режисера відображало на сцені правду, реалізм, звичаї і побут.

Як стверджують історики та літературознавці - Кропивницький не лише написав драми, створив професійний театр в Україні, але і доклав зусиль, щоб літературні та сценічні таланти українців оцінили у світі.

Використані джерела:

Марко Кропивницький: біографія [Електронний ресурс] // Освіта. UA : вебсайт. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/biograf/23871/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 12.05.2020.

Ким насправді був Марко Кропивницький для України – розповідь онука [Електронний ресурс] // ПЕРША електронна газета : вебсайт. – Режим доступу: <https://persha.kr.ua/article/83357-kym-naspravdi-buv-marko-kropyvnytskyj-dlya-ukrayiny-rozpovid-onuka/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 15.05.2020.

Вісім цікавих фактів про фундатора українського театру Марка Кропивницького [Електронний ресурс] // ГРЕЧКА : інформаційний портал. – Режим доступу: <https://gre4ka.info/kultura/28855-visim-tsikavykh-faktiv-pro-fundatora-ukrainskoho-teatru-marka-kropyvnytskoho>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 21.05.2020.

Розповідь професора - сусіда Марка Кропивницького [Електронний ресурс] // АКУЛАМЕДІА : медіапортал. – Режим доступу: <http://akulamedia.com/rozpovid-profesora-susida-marka-kropivnitskogo>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.05.2020.

Чому Кропивницький? [Електронний ресурс] // galinfo : сайт. - Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/chomu_kropyvnytskyy_233910.html. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 13.05.2020.

Кропивницький, М. Вибрані твори [Текст] /Марко Кропивницький. – Київ: Дніпро, 1977. – 241 с.

Кропивницький, М. Драматичні твори /Марко Кропивницький. – Київ: Наукова думка, 1990. – 599с.

Дякуємо за увагу!

Автор віртуальної виставки

головний бібліотекар

відділу суспільно-гуманітарної літератури

НТБ ВНТУ

Павлишина Г. Д.

